تلاشهای عملی آیت ا میرزا خلیل کمره ای برای اتحاد مذاهب اسلامی

آیت ا میرزا خلیل کمره ای در سال 1277 شمسی در روستای فرنق از توابع شهرستان خمین در بخش کمره متولد شد و در سال 1363 شمسی در تهران درگذشت. ایشان نویسنده، محقق، مورّخ، محدّث، فقیه و فیلسوفی الهی بود که بیشتر به سبب تلاش در جهت اتحاد مذاهب اسلامی شناخته می‌شود. از ایشان حدود 50 اثر ارزشمند به جای مانده است که معروفترین کتب وی، افق وحی، شرح نهج البلاغه (آسمان و جهان)، قبله اسلام - کعبه یا مسجد الحرام، علی و الزهراء؛ سرچشمه آب حیات، عنصر شجاعت یا هفتاد دو تن و یک تن (درهفت جلد)، بیت المقدس و تحول قبله، و فتاوی صحابی کبیر سلمان فارسی می باشد.

تفکر تقریبی و الگوی وحدتی میرزا خلیل کمره ای

از نظر کمره ای حمایت از قرآن و سنت (دو عامل اصلی وحدت اسلامی) راه حل وحدت است. این دو منبع بر آموزه‌ها و عناصر اصلی دین، توحید، نبوت و معاد تاکید دارند. او در کنار دو عامل یاد شده، بر شریعت و مناسک دینی در جهان اسلام تاکید دارد و معتقد است این مناسک، در تأمین وحدت جامعه بسیار اهمیت دارند. او عنصر قبله را نیز در تأمین وحدت بسیار مهم می‌داند و به عقیده وی این امر به پشتیبانی فرمانروایان مسلمان نیاز دارد. از نظر او تعدد پرچم‌های ملل اسلامی، نه تنها به امر وحدت زیان نمی‌زند؛ بلکه نافع تر است، به شرط این که مؤید یکدیگر باشند و به هم کمک کنند. «چون یک پرچم از یک رای حکایت دارد و یک صدا شمرده می شود و در جامعه ملل نفعی ندارد، هر چند تعداد نفرات مجتمع در آن زیاد باشد».

او از سخن پیامبر(ص) در این باره استفاده می کند که فرمودند: "انی اباهی بکم الامم بکثرتکم؛ من به کثرت و فراوانی شما امت اسلام مباهات می کنم". پس پرچم های زیاد از کثرت آرا حکایت دارد. غرض این است که مبادی باید وحدت باشد و اصول حاکم وحدت داشته باشد؛ اما کثرت عناصر و رنگها و زبانها و

نژادها و ملیت ها با وحدت اسلامی سازگاری دارد.

ایشان از امت اسلامی می خواهد تا جایگاه ملتهای اسلامی را در دوره نخست ببینند که چگونه پیامبر اکرم(ص)، با به اطاعت و الفت خواندن آنها وحدت را میان آنان رقم زد و نعمت را در میان آنان به فزونی رساند. از این راه اسباب عزت و عافیت و تفرقه و انحطاطشان را بیابند.

راه حل فوری او برای دستیابی به وحدت، استفاده از قدرت سیاسی (فرمانروایان مسلمان) و قدرت معنوی (علما و فقها) جهت رفع اختلافات و توهمات است. وی راه تفاهم فقها را گردش در بلاد اسلامی و دیدار از یکدیگر می‌داند و تبادل دانشجویان و طلاب در دروس فقه را برای حل اختلافات مذهبی پیشنهاد می‌کند. این امر از نظر او موجب خواهد شد تا تنفر و وحشت از یکدیگر کم گردد و بدانند که فقه اسلامی در همه مذاهب، مقتبس از کتاب و سنت است.

الگوی کمره ای در وحدت اسلامی، برگرفته از عناصر وحدت در تفکر اسلامی است، اعم از مباحث توحید و نبوت و معاد و مناسک و شعائری چون حج، قبله و اذان و بازگشت به "تاریخ اسلام" و احیای شاخصه های وحدت در صدر اسلام و دوره نبوی.

ایشان معتقد است بازگشت به تاریخ، مسلمانان را از افراط و تفریط باز خواهد داشت و وحدت در چنین شرایطی شکل پیدا می کند. به نظر وی، وحدت بر اساس الگوگیری از گزارش های تاریخی اسلام با توجه به اتقان در اسناد و استناد، با اقبال عمومی رو به رو خواهد بود. چون یک الگوی خیالی نیست، بلکه محسوس و واقعی است. او هرچند در راه ارائه الگوی مورد نظر خود با نقادی از محافظه کاری‌های تاریخی می‌گذرد با این حال، نظریه‌های دیگر را طرح و نقد نکرده است.

در الگوی ایشان، عالم اسلامی یک حقیقت یکپارچه در نظر گرفته شده است. با این حال، تفاوتها، یک امر طبیعی تلقی شده است و عوامل تفرقه را تهاجم قدرتهای سیاسی خارجی و سوء مدیریت نظامهای سیاسی و فرهنگی داخلی می دانست.

از نظر وی، ریشه‌های عزت اسلامی را در حج و قبله باید جست. این دو از نعمت‌های بزرگ الهی در گردهمایی بزرگ امت اسلامی هستند. مسلمانان هر روزه خود را برای ورود به سپاه حج و قبله مهیا می‌کنند و در سپاه محمد (ص) در می‌آیند و تحت امر او، و آموزه‌های او در راه امن دنیا آرایش خود را هر روزه نشان می‌دهند به همین دلیل نیابت در استقبال از قبله مادامی که انسان مکلف زنده است،

پذیرفته نیست و خود فرد باید این وظیفه را به عهده گیرد.

تلاشهای عملی برای اتحاد مذاهب اسلامی

فعالیت شاخص کمره‌ای تا پایان عمر تلاش در جهت اتحاد مسلمانان جهان و به تعبیر خودش «توحید کلمه برای کلمه توحید» بوده است که در ادامه به مهمترین آنها اشاره می شود:

♦در سال ۱۳۳۱ شمسی، به‌همراه سید محمود طالقانی، سیدرضا زنجانی و سید صدرالدین بلاغی در کنفرانس بین المللی شعوب المسلمین در کراچی پاکستان شرکت کرد. در یکی از روزهای کنفرانس، وی به ریاست کنفرانس برگزیده شد و در مورد اتحاد اسلامی بین ملل و دول مسلمان سخنرانی کرد.

حضور در کنگره «شعوب المسلمین» کراچی

♦او در سال ۱۳۳۸ شمسی، بنا به‌ دعوت مؤتمر عالم اسلامی که در کشور اردن هاشمی تشکیل شده بود، با تائید سید حسین بروجردی به همراه سید محمود طالقانی به بیت‌المقدس سفر کرد. در این سفر، اکرم زعیتر یک نسخه از کتاب تالیفی خود «القضیة الفلسطینیة» را به کمره‌ای اهدا نمود که وی متعاقبا آن را جهت ترجمه از عربی به فارسی دراختیار اکبر هاشمی رفسنجانی قرار داد. این کتاب تحت عنوان «سرگذشت فلسطین یا کارنامه سیاه استعمار» منتشر شد.

♦در سال ۱۳۳۸ شمسی، باتفاق سید محمود طالقانی به قاهره سفر کرد و از طرف آیت ا بروجردی از فتوای تاریخی شیخ محمود شلتوت مفتی اعظم و رئیس دانشگاه الازهر مصر دائر بر جواز پیروی از مذهب شیعه جعفری به عنوان یکی از مذاهب رسمی اسلام تشکر نمود.

♦در سال ۱۳۴۳ شمسی، پیامی برای ملک فیصل پادشاه عربستان سعودی ارسال داشت که ضمن اظهار نگرانی از تفرقه‌انگیزی‌های قومی و نژادی، از وی خواست که وسیله تفاهم و تقریب بین فقهای مذاهب اسلامی گردد. وی کتابی را که به عربی با عنوان "ارض النبوه جسر عظیم" (سرزمین نبوت پل بزرگی است) تالیف نموده بود به ملک فیصل تقدیم کرد و کوشید وظیفه اتحاد عمومی مسلمانان را به عهده او گذارده، وی را متقاعد کند که در ساختن این پل بزرگ نباید از معارف رسیده از امام علی(ع) غفلت کند

♦همچنین در همان سال ۱۳۴۳ شمسی و در پاسخ به علمای کردستان ایران، ضمن بررسی دوران حیات و رهبری خلفای سه‌گانه، نتیجه گرفت که ایشان از صحابه و یاران پیامبر اسلام بودند و پیامبر اسلام هیچگاه به آنان توهین نمی‌کرده است و از این‌رو اهانت به خلفای سه‌گانه را جایز نمی‌داند.

♦در پایان اسفند ماه ۱۳۴۸ و آغاز فروردین ماه ۱۳۴۹ شمسی، ضمن شرکت در کنگره جهانی هزاره شیخ طوسی در مشهد، علاقه و اصرارش را برای اتحاد مذاهب اسلامی در این جمله خلاصه نمود: «امروز هر شیعه‌ای سنی و هر سنی، شیعه است».

♦ایشان در دیدارهای گوناگونی با سید جعفر رائد، سید حمزه غوث از وابستگان سیاسی کشور سعودی و شیخ حسن بن عبدا آل شیخ وزیر سعودی داشت. همچنین با شیخ محمد بن ناصر عبودی، دبیر کل دانشگاه اسلامی مدینه در تهران در 1351/1/15 دیدار کرد و در پیام رابطه اسلامی مکه و در مؤتمر و کنگره قاهره و اسکندریه اعلان کرد: «این وضع ناهنجاری که بین دول اسلامی وجود دارد، کار به جایی رسیده که سیاستهای انتقام جویانه نسبت به یکدیگر اتخاذ می کنند و این امر جوی ایجاد می کند که بیگانگان از آن بهره برداری می کنند و هدف آن متلاشی کردن عالم اسلامی است».

♦در نوروز سال ۱۳۵۶ شمسی، بنا به دعوت شیخ احمد کُفتارو، مفتی اعظم کشور سوریه به دمشق عزیمت کرد و در جامع (دانشگاه) ابی النور درباره اتحاد مسلمین جهان سخنرانی نمود.